

Miekkavalkku

Cephalanthera longifolia

Ahvenanmaan valkoinen metsälilja

Miekkavalkkua kasvaa Euroopan lisäksi Pohjois-Afrikan rannikolla, Kaukasiassa, Himalajalla ja Kiinassa. Meillä miekkavalkku sinnittelee olojensa äärirajoilla. Löytöpaikkoja on kirjattu 18, kaikki Ahvenanmaalla, lähinnä Hammarlandissa, Lemlandissa ja Kökarin Idön saarella. Aiemmin laji oli Ahvenanmaalla yleinen: kerrotaan niityistä, joilla miekkavalkkuja kasvoi tuhansittain. Miekkavalkku on tyylikäs orkidea, jonka valkoiset, suppuun jäävät kukat näkyvät hyvin. Ei ole ihme, että laji jouduttiin rauhoittamaan keräilyltä jo 1925.

Suvun nimi *Cephalanthera* kuvaa pyöreäpäisiä heteitä (*cephalos* pää, *antheros* hede) ja lajinimi kertoo, että kasvilla on pitkät lehdet, tässä tapauksessa pitemmät kuin suurvalkulla *C. damasonium*. Suvussa on 14 lajia, näistä meillä kasvaa miekkavalkkun lisäksi erittäin harvinaisena punavalkku *C. rubra*.

Kuvaus

Miekkavalkkun varsi on pysty ja tanakka, 25–50 senttiä korkea. Kapeita, 9–15 sentin pituisia lehtiä kasvaa varteen vuorotain 6–10, näistä alimmainen on lyhin ja levein. Kellomaisia, hohtavan valkoisia kukkia on 5–20, kehälehtien pituus 1,5–2 senttiä. Juurakko on maanpinnan myötäinen.

Laji kukkii toukokuun lopusta kesäkuun loppupuolelle. Myös se osaa huijata, vaikka hieman yksinkertaisemmin kuin moni muu orkidea. Sen valkoisissa kukissa on keltaisia, pudonneelta siitepölyltä näyttäviä pilkkuja. Nämä houkuttelevat monenlaisia pistiäisiä, varsinkin pieniä maamehiläisiä, jotka saavatkin

pilkkujen kohdalta irti pieniä jyväsiä. Samalla ne tulevat työn touhussa pyörineeksi kukassa ja pölyttävät sen. Siemeniä kehittyy usein niukasti.

Elinympäristö

Miekkavalkku on kalkinvaattija, mutta muissa suhteissa se on joustava. Sille kelpaavat kalkkipitoiset lehdot, avoimet lehtoniityt, hakamaat, kesantopellot, rantakosteikot ja suot. Se voi viihtyä myös puolukka- ja katajaa kasvavilla nummilla ja pensaikossa, jopa tienpenkoilla. Sen on todettu hyötyvän männyn, kuusen ja katajan juuristosienistä. Kasvupaikka ei saa olla liian varjoinen eikä havupuiden hapanta kariketta saakertyä liikaa. Hallanarkana kasvina miekkavalkku kasvaa usein rannan lähellä. Laiduntamisen väheneminen aiheuttaa nopeasti umpeenkasvua, mikä on tehnyt miekkavalkusta harvinaisen ja yhä harvinaistuvan. Jäljellä olevan miekkavalkkukannan ylläpitäminen edellyttää jatkuvaa ympäristön hoitamista: pensaiden ja puiden raivausta, laiduntamista tai niittoa. Myös peurojen lisääntyminen on uhka, sillä miekkavalkkujen kukintovarret ovat peurojen herkkua. Miekkavalkku on rauhoitettu ja se luokitellaan silmälläpidettäväksi.

Teksti ja kuva OILI PENTINSAARI

LUE LISÄÄ

Pinkka Suomen kämmekät
<http://h108.it.helsinki.fi/virtuaalikasvio/>
 Haegström Carl-Adam & Haegström Eeva 2010: Ålands flora
 Salmia Aulikki 2013: Pohjolan uhanalaiset orkideat
 Väre Henry 2014: Kämmeköiden kutsu

